Egwyddorion hyfforddi a mentora

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod sut y defnyddir hyfforddi a mentora yn dibynnu ar y cyd-destun. Nid oes bwriad i osod model unffurf. Caiff y deg egwyddor hyn, yn seiliedig ar dystiolaeth o waith ymchwil ac ymgynghori, eu hargymell fel sail ar gyfer rhaglenni hyfforddi mewn ysgolion ac i helpu cynyddu effaith datblygiad proffesiynol parhaus ar ddysg myfyrwyr.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Mae hyfforddi a mentora effeithiol yn cynnwys:

sgwrs sy'n dysgu sgwrs broffesiynol strwythuredig, wedi'i gwreiddio mewn tystiolaeth o ymarfer y dysgwr proffesiynol, sy'n mynegi credoau ac arferion sy'n bodoli i alluogi i fyfyrio arnynt;

perthynas ystyriol datblygu ymddiriedolaeth, rhoi sylw mewn modd parchus a sensitif i'r emosiynau pwerus sydd ynghlwm â dysgu proffesiynol dwfn;

cytundeb dysgu sefydlu hyder ynghylch ffiniau'r berthynas drwy gytuno ar reolau cyffredin a'u dilyn sy'n mynd i'r afael ag anghydbwysedd o ran pwerau ac atebolrwydd;

cyfuno cymorth gan gyd-ddysgwyr proffesiynol ac arbenigwyr cydweithio â chydweithwyr i gynnal ymrwymiad i ddysgu a chysylltu mewnbwn arbenigol ag arfer bob dydd; gofyn am arbenigedd arbenigol i ehangu sgiliau a gwybodaeth ac i fodelu arfer da;

hunan gyfeiriad sy'n tyfu proses esblygol lle mae'r dysgwr yn cymryd rheolaeth gynyddol dros ei ddatblygiad proffesiynol wrth i sgiliau, gwybodaeth a hunan ymwybyddiaeth gynyddu;

gosod nodau heriol a phersonol nodi nodau sydd wedi'u gwreiddio mewn dyheadau i ddisgyblion sy'n adeiladu ar yr hyn maent yn ei wybod ac a allant wneud eisoes tra hefyd yn rhoi sylw i flaenoriaethau'r ysgol a blaenoriaethau personol;

deall pam bod dulliau gwahanol yn gweithio datblygu dealltwriaeth o'r rhesymeg dros ddulliau newydd fel y gellir datblygu ymarfer a theori ochr yn ochr a'u haddasu ar gyfer gwahanol gyd-destunau;

cydnabod y buddion i fentoriaid a hyfforddwyr cydnabod y ddysg broffesiynol y mae mentoriaid a hyfforddwyr yn ei chael o'r cyfle i fentora neu hyfforddi a'u defnyddio i fodelu dysg broffesiynol;

arbrofi ac arsylwi creu amgylchedd dysgu sy'n cefnogi cymryd risg ac arloesedd ac yn annog dysgwyr proffesiynol i chwilio am dystiolaeth uniongyrchol o ymarfer a'u dadansoddi;

defnyddio adnoddau yn effeithiol gwneud a defnyddio amser ac adnoddau eraill yn greadigol i amddiffyn a chynnal dysgu, gweithredu a myfyrio yn ddyddiol.

curee

www.curee.co.uk

Mentora	Hyfforddi Arbenigol	Hyfforddi Cydweithiol (cyd-hyfforddi)
Mae mentora yn broses strwythuredig, gyson ar gyfer cefnogi dysgwyr proffesiynol drwy drawsnewidiadau gyrfa sylweddol.	**Hyfforddi arbenigol yw proses strwythuredig, gyson ar gyfer galluogi i ddatblygu agwedd benodol ar arfer dysgwr proffesiynol.**	**Cyd-hyfforddi yw proses strwythuredig, gyson rhwng dau weithiwr proffesiynol neu fwy i'w galluogi i ymgorffori gwybodaeth a sgiliau newydd o ffynonellau arbenigol mewn arfer dyddiol.**
Pam?		
Defnyddir **Mentora ar gyfer Sefydlu** i helpu dysgwyr proffesiynol sy'n ymuno ag ysgol newydd. I Athrawon Newydd Gymhwyso, bydd hyn hefyd yn cynnwys sefydlu i'r proffesiwn cyfan. Defnyddir **Mentora ar gyfer Cynnydd** i helpu dysgwyr proffesiynol i ymateb i heriau'r rôl newydd, i ddeall y cyfrifoldebau sydd ynghlwm â'r rôl a'r gwerthoedd a ddaw gyda hi. Defnyddir **Mentora ar gyfer Herio** i alluogi dysgwyr proffesiynol i fynd i'r afael â materion o bwys a all atal cynnydd.	**Defnyddir hyfforddi arbenigol** gan ysgolion ac athrawon i: • adolygu a mireinio arfer sefydledig • datblygu ac ymestyn proffil addysgu a dysgu • cyflwyno ac arbrofi gyda strategaethau addysgu a dysgu amgen • cefnogi'r gwaith o ddatblygu, ar draws adran neu ysgol, diwylliant o fod yn agored e.e. cymorth i'r naill a'r llall a beirniadaeth o arfer proffesiynol.	**Defnyddir cyd-hyfforddi** gan ysgolion ac athrawon i gefnogi a chynnal partneriaethau gwirfoddol, strwythuredig lle mae pob cyfranogwr yn cysylltu mewnbwn arbenigol ag arfer dyddiol. Mae'n cefnogi'r gwaith o ddatblygu, ar draws adran neu ysgol, ddiwylliant o fod yn agored e.e. cymorth i'r naill a'r llall a beirniadaeth o arfer proffesiynol. Mae hefyd yn darparu paratoad da ar gyfer sgiliau a rolau hyfforddi mwy arbenigol.
Pwy?		
Mae mentoriaid yn gydweithwyr profiadol gyda gwybodaeth am ofynion y rôl. Mae ganddynt fynediad brocer i amrywiaeth o gyfleoedd dysgu hunan gyfeirio i gefnogi'r gwaith o ddatblygu'r person cyfan. Dewisir mentoriaid ar sail gwybodaeth briodol o anghenion a chyd-destun gwaith y dysgwr proffesiynol. Dysgwr proffesiynol yw rhywun sy'n mynd i'r afael â chyfnod newydd neu heriol yn ei ddatblygiad proffesiynol sy'n chwilio am fentora neu sy'n cael ei gyfeirio ato.	**Hyfforddwyr arbenigol** yw cydweithwyr proffesiynol gyda gwybodaeth ac arbenigedd sy'n berthnasol i nodau dysgwyr proffesiynol. Maent yn galluogi dysgwyr proffesiynol i gymryd rheolaeth dros eu dysg eu hunain drwy holi a chymorth nad yw'n barnu. Gallai'r hyfforddwr fod o'r un sefydliad neu o rywle arall (e.e. prifysgol). Fel arfer, y dysgwyr proffesiynol ei hun sy'n dewis y hyfforddwyr. Dysgwr proffesiynol yw rhywun sy'n mynd i'r afael â her addysg a dysgu neu arwain benodol sy'n chwilio am hyfforddi neu y cynigir hyfforddi iddo.	**Cyd-hyfforddwyr** yw dysgwyr proffesiynol sy'n ymrwymedig i ddysgu dwyochrog ac i ddarparu cymorth nad yw'n barnu i'w gilydd yn seiliedig ar dystiolaeth o'u harfer eu hunain. Mae cyd-hyfforddwyr yn chwilio am fewnbwn arbenigol fel sail i'w hyfforddi. Gellir ei ddarparu gan drydydd parti e.e. drwy gwrs, ymgynghorwr, sesiwn arddangos, adnoddau yn seiliedig ar destun. Mae cyd-hyfforddwyr yn cymryd rôl yr hyfforddwyr a'r dysgwr proffesiynol, fel arfer bob yn ail. Mae partneriaid cyd-hyfforddi yn dewis ei gilydd fel arfer.

Mentora	Hyfforddi Arbenigol	Hyfforddi Cydweithiol (cyd-hyfforddi)
Beth?		
Mae **mentora** yn cynnwys gweithgareddau sy'n hyrwyddo a gwella trawsnewidiadau effeithiol rhwng rolau proffesiynol, gan gynnwys: 1. nodi nodau dysgu a chefnogi cynnydd 2. datblygu rheolaeth dysgwyr dros eu dysg 3. gwrando'n astud 4. modelu, arsylwi, mynegi a thrafod arfer i godi ymwybyddiaeth 5. profiadau dysgu a rennir e.e. drwy arsylwi neu fideo 6. darparu arweiniad, adborth a, lle bo angen, cyfeiriad 7. adolygu a chynllunio 8. asesu, arfarnu ac achredu arfer 9. mynediad brocer i amrywiaeth o gymorth.	Mae **hyfforddi arbenigol** yn cynnwys gweithgareddau sy'n hyrwyddo a gwella'r gwaith o ddatblygu agwedd benodol ar ymarfer addysg a dysgu neu arwain, gan gynnwys: 1. cymorth i egluro nodau dysgu 2. atgyfnerthu rheolaeth dysgwyr dros eu dysg 3. gwrando'n astud 4. modelu, arsylwi, mynegi a thrafod arfer i godi ymwybyddiaeth 5. profiadau dysgu a rennir e.e. drwy arsylwi neu fideo 6. cynllunio dysgu ac addysgu neu arweinyddiaeth a rennir, gyda chymorth cwestiynau 7. adolygu a chynllunio â chymorth 8. myfyrio a dibriffio profiadau a rennir.	Mae **cyd-hyfforddi yn cynnwys gweithgareddau** sy'n hyrwyddo a gwella arfer myfyriol gan gynnwys: 1. datblygu cyd-ddealltwriaeth o nodau penodol 2. cynnal rheolaeth dysgwyr dros eu dysg 3. gwrando'n astud 4. arsylwi, mynegi a thrafod arfer i godi ymwybyddiaeth 5. profiadau dysgu a rennir e.e. drwy arsylwi neu fideo 6. cynllunio dysgu ac addysg neu arweinyddiaeth a rennir, gyda chymorth cwestiynau dwyochrog 7. cynllunio dwyochrog 8. dadansoddi profiadau dysg, tystiolaeth, ymchwil neu enghreifftiau eraill o arfer.
Ble?		
Mae mentora fel arfer yn digwydd yn ysgol y dysgwr proffesiynol, yn y gweithle ac mewn mannau tawel sy'n caniatáu myfyrio cyfrinachol. I athrawon, yn enwedig athrawon dan hyfforddiant, mae hefyd yn digwydd yn ystafell ddosbarth pobl eraill er mwyn galluogi arsylwi ar gyfer dysgu.	**Mae hyfforddi arbenigol fel arfer** yn digwydd yng ngweithle y dysgwr – ac mewn mannau tawel sy'n caniatáu myfyrio cyfrinachol – er mwyn hwyluso arsylwi a myfyrio am eu harfer eu hunain a'u harbrofion gyda dulliau newydd.	**Mae cyd-hyfforddi yn digwydd** yng ngweithle'r dysgwyr proffesiynol ac mewn mannau tawel sy'n caniatáu myfyrio cyfrinachol. Bydd hyn fel arfer yn cynnwys cyd-hyfforddwyr yn arsylwi gwaith ei gilydd a myfyrio ar weithgareddau eu hunain a'u cyd-hyfforddwyr.
Pryd?		
Mae mentora yn ddefnyddiol i ymarferwr ar ddechrau ei yrfa, ar adegau o newid sylweddol i yrfa neu mewn ymateb i heriau sylweddol penodol.	**Mae hyfforddi arbenigol yn ddefnyddiol** i ymarferydd, ar unrhyw adeg yn ei yrfa, i ddatblygu dealltwriaeth ddyfnach a mwy soffistigedig o ddulliau newydd a hen.	**Mae cyd-hyfforddi yn ddefnyddiol** i ymarferydd, ar unrhyw adeg yn ei yrfa, yn dilyn mewnbwn arbenigol a phryd bynnag y mae dysgwyr proffesiynol yn ceisio adolygu a gwella arfer.

Mentoriaid	Hyfforddwyr Arbenigol	Cyd-hyfforddwyr
Sgiliau ar gyfer hyfforddi a mentora – mae mentoriaid a hyfforddwyr yn dysgu'r canlynol:		
1. **uniaethu'n sensitif â dysgwyr** a gweithio drwy brosesau y cytunwyd arnynt i feithrin ymddiriedaeth 2. **modelu arbenigedd** mewn arfer neu drwy sgwrs 3. **cysylltu arweiniad â thystiolaeth** o arfer ac ymchwil 4. **mynediad brocer i amrywiaeth o gymorth** i fynd i'r afael â nodau gwahanol o'r dysgwr proffesiynol 5. **arsylwi, dadansoddi a myfyrio** ar arfer proffesiynol a gwneud hyn yn eglur 6. **darparu gwybodaeth ac adborth** sy'n galluogi dysgu o gamgymeriadau a llwyddiant 7. **meithrin rheolaeth dysgwr** dros ei ddysg broffesiynol 8. **defnyddio cwestiynau agored** i godi ymwybyddiaeth, archwilio credoau, codi ymwybyddiaeth, datblygu cynlluniau, deall canlyniadau ac archwilio ac ymrwymo i atebion 9. **gwrando'n astud gyda hunan ymwybyddiaeth**: • rhoi sylw i dawelwch a'i werthfawrogi • canolbwyntio ar yr hyn sy'n cael ei ddweud • defnyddio iaith gadarnhaol y corff i arwyddo sylw • ailchwarae'r hyn a ddywedwyd gan ddefnyddio'r un geiriau i atgyfnerthu a gwerthfawrogi meddwl 10. **cysylltu arfer ag asesiad**, achredu fframweithiau a thystiolaeth.	1. **uniaethu'n sensitif â dysgwyr** a gweithio drwy brosesau y cytunwyd arnynt i feithrin ymddiriedaeth a hyder 2. **modelu arbenigedd** mewn arfer neu drwy sgwrsio 3. **hwyluso mynediad i ymchwil** a thystiolaeth i gefnogi'r gwaith o ddatblygu arfer addysgeg 4. **teilwra gweithgareddau mewn partneriaeth** â dysgwr proffesiynol 5. **arsylwi, dadansoddi a myfyrio** ar arfer dysgwr proffesiynol a'i wneud yn amlwg 6. **darparu gwybodaeth** sy'n galluogi i ddysgu o gamgymeriadau a llwyddiannau 7. **hwyluso annibyniaeth sy'n tyfu** mewn dysg broffesiynol o'r cychwyn cyntaf 8. **defnyddio cwestiynau agored** i godi ymwybyddiaeth, archwilio credoau, annog dysgwyr i lunio eu cynlluniau eu hunain, deall canlyniadau a datblygu atebion 9. **gwrando'n astud a gyda hunan ymwybyddiaeth**: • rhoi sylw i dawelwch a'i werthfawrogi • canolbwyntio ar yr hyn sy'n cael ei ddweud • defnyddio iaith gadarnhaol y corff i arwyddo sylw • ailchwarae'r hyn sy'n cael ei ddweud gan ddefnyddio'r un geiriau i atgyfnerthu a gwerthfawrogi meddwl 10. **sefydlu clustogfeydd** rhwng hyfforddi a pherthnasau ffurfiol eraill.	1. **uniaethu'n sensitif â dysgwyr** a gweithio trwy brosesau y cytunwyd arnynt i feithrin ymddiriedaeth a hyder 2. **defnyddio adnoddau arbenigol** fel sail i ddysg 3. **defnyddio tystiolaeth** o ymchwil ac arfer i siapio datblygiad 4. **deall nodau'r** cyd-hyfforddwr 5. **arsylwi, dadansoddi a myfyrio** ar arfer ei gilydd, gwneud hyn yn amlwg a'i ddehongli ar y cyd 6. **darparu gwybodaeth** sy'n galluogi i ddysgu o gamgymeriadau a llwyddiant 7. **dysgu dwyochrog** gydag ymrwymiad a gonestrwydd 8. **defnyddio cwestiynau agored** i godi ymwybyddiaeth, datgelu credoau a galluogi dysgwyr proffesiynol i fyfyrio arnynt 9. **gwrando'n astud**: • rhoi sylw i dawelwch a'i werthfawrogi • canolbwyntio ar yr hyn sy'n cael ei ddweud • defnyddio iaith astud y corff i arwyddo sylw • ailchwarae naratif gan ddefnyddio geiriau'r dysgwr proffesiynol i wirio ystyr a/neu werthfawrogi eu meddwl 10. **gosod perthnasau sydd eisoes yn bodoli i'r naill ochr** yn seiliedig ar brofiad, hierarchaeth, pŵer neu gyfeillgarwch.

Mentoriaid	Hyfforddwyr Arbenigol	Cyd-hyfforddwyr
Mae dysgwyr proffesiynol yn datblygu eu gallu i wneud y canlynol:		
• **ymateb yn rhagweithiol i brofiad wedi'i fodelu** i gael ac addasu gwybodaeth newydd • **gofyn ac ymateb yn gadarnhaol i gwestiynau** ac awgrymiadau gan y mentor • **cymryd rôl gynyddol actif** wrth lunio eu rhaglen ddysgu eu hunain • **arsylwi, dadansoddi a myfyrio** ar arfer eu hunain a'u mentor a gwneud hyn yn eglur • **meddwl a gweithredu'n onest** i ddatblygu sgiliau a dealltwriaeth.	• **gofyn ac ymateb yn rhagweithiol i brofiad arbenigol** i gael ac addasu gwybodaeth newydd • **trafod arfer a chysyniadau craidd** yn broffesiynol gyda'r hyfforddwr gan ofyn ac ateb cwestiynau sy'n pryfocio • **deall eu hanghenion a nodau dysgu eu hunain** a datblygu strategaethau sy'n ymateb i'r rhain drwy ddeialog â'u hyfforddwr arbenigol • **arsylwi, dadansoddi a myfyrio** ar arfer eu hunain a'u hyfforddwr a gwneud hyn yn eglur.	• **gofyn am arbenigedd arbennig** ac yn ymateb yn rhagweithiol iddo i gael ac addasu gwybodaeth newydd • **trafod arfer a chysyniadau craidd** yn broffesiynol gan ofyn ac ateb cwestiynau profoclyd • **deall eu hanghenion a nodau dysgu eu hunain** a datblygu strategaethau sy'n ymateb i'r rhain drwy sgwrsio â'u cyd-hyfforddwr • **arsylwi, dadansoddi a myfyrio** ar arfer eu hunain a'r hyfforddwr a gwneud hyn yn eglur.

Mae **mentora** yn broses strwythuredig ar gyfer cefnogi dysgwyr proffesiynol drwy drawsnewidiadau sylweddol mewn gyrfa.

Mae mentor yn **gydweithiwr a berchir**. Mae mentoriaid yn gydweithwyr profiadol gyda gwybodaeth am ofynion ffurfiol gyda mynediad brocer i amrywiaeth eang o gyfleoedd dysgu hunan gyfeirio i helpu i ddatblygu'r person cyfan dros amser.

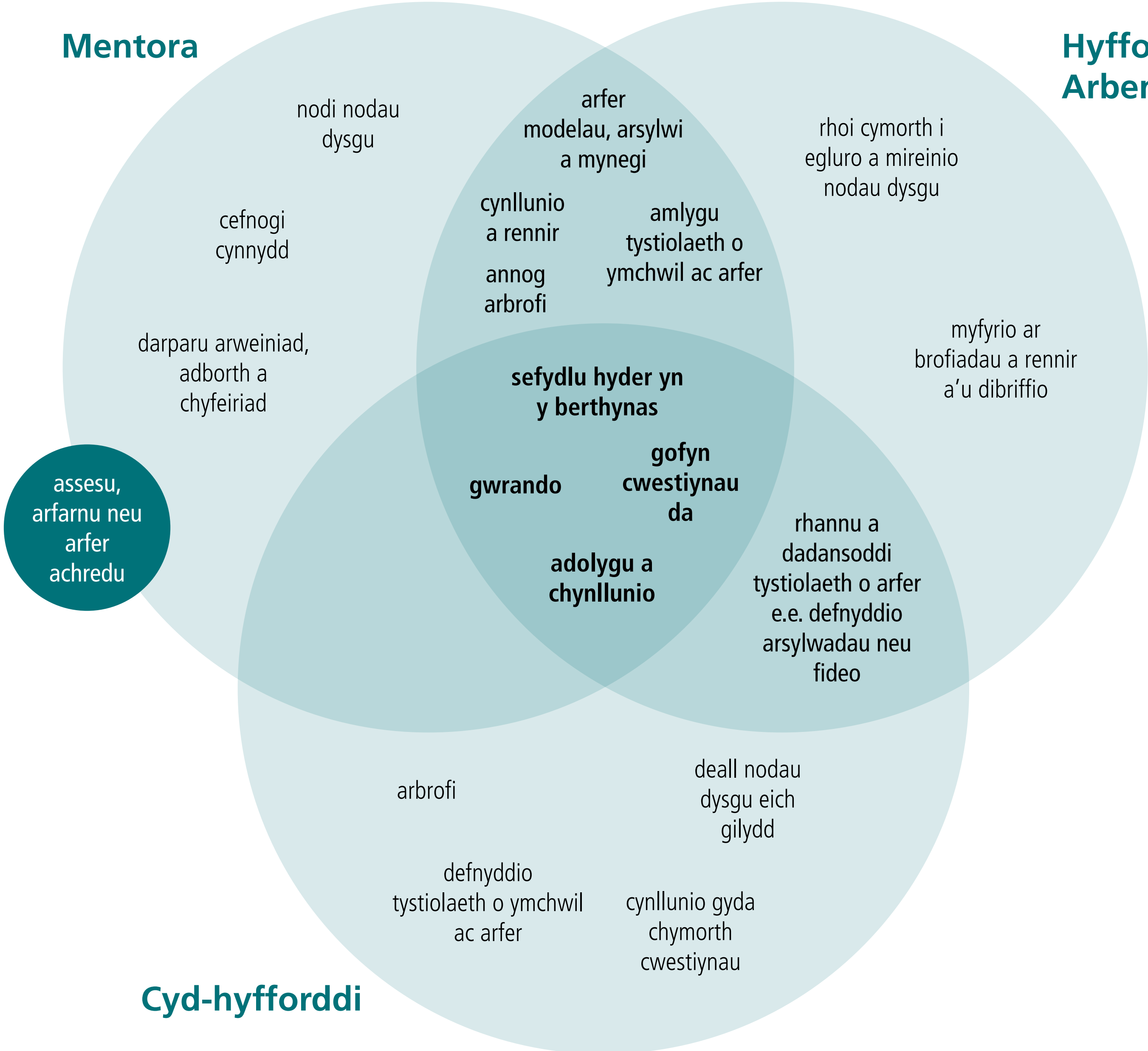

Mae **hyfforddi arbenigol** yn broses strwythuredig ar gyfer galluogi datblygu agwedd benodol ar ymarfer dysgwr proffesiynol.

Mae **hyfforddwyr arbenigol yn** gydweithwyr proffesiynol gyda dealltwriaeth ac arbenigedd sy'n berthnasol i nodau dysgwyr proffesiynol. Maent yn galluogi dysgwyr proffesiynol i gymryd rheolaeth dros ddysgu drwy holi a chymorth nad yw'n barnu.

Cyd-hyfforddi yw proses strwythuredig, gyson rhwng dau weithiwr proffesiynol neu fwy i'w galluogi i ymgorffori gwybodaeth a sgiliau newydd o ffynonellau arbenigol mewn arfer o ddydd i ddydd.

Cyd-hyfforddwyr yw dysgwyr proffesiynol sy'n ymrwymedig i ddysgu dwyochrog ac i ddarparu cymorth nad yw'n barnu ar gyfer dysg ei gilydd yn seiliedig ar dystiolaeth o'u harfer eu hunain.

ISBN digidol 978 1 4734 1259 0
© Hawlfraint y Goron 2014
WG21824